

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

©2025 ПРИЙМАК С. В., ЦИГАНОВ О. Я.

УДК 657.6:343
JEL: M40; M41

Приймак С. В., Циганов О. Я. Обліково-аналітичне забезпечення фінансових розслідувань

Метою статті є всебічне дослідження теоретичних, правових, методичних і практичних засад обліково-аналітичного забезпечення фінансових розслідувань в Україні як ключового інструмента протидії економічним злочинам. У роботі здійснено глибокий аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання фінансових розслідувань, зокрема розглянуто вперше закріплені у спільному наказі правоохоронних органів підходи до визначення змісту поняття «фінансове розслідування», а також узагальнено міжнародні стандарти FATF, що формують фундаментальні принципи фінансового моніторингу та виявлення незаконних фінансових операцій. Особливу увагу приділено характеристиці видів фінансових правопорушень, їх класифікації та специфіці проявів у різних секторах економіки, що зумовлює підходи до їх виявлення та документування. У статті докладно проаналізовано сутність і значення бухгалтерських, податкових, банківських, установчих і розрахункових документів як основних джерел доказової інформації під час викриття схем ухилення від оподаткування, відмивання доходів, фіктивних операцій, фальсифікації звітності та інших економічних злочинів. Обґрунтовано роль аналітичних процедур – горизонтального та вертикального аналізу звітності, порівнянь, оцінки фінансових коефіцієнтів, аудиторських методик – у формуванні об'єктивної та комплексної доказової бази, встановленні руху активів і виявленні аномалій, що можуть свідчити про шахрайські дії. Окремий акцент зроблено на важливості використання сучасних інформаційних систем, реєстрів і баз даних, що забезпечують ефективність збору, перевірки та інтерпретації фінансової інформації. Розглянуто міжнародні організаційні моделі фінансових розслідувань, що функціонують у різних країнах світу, та визначено можливості їх адаптації до українського контексту. Значна увага приділена аналізу діяльності Бюро економічної безпеки України у 2022–2024 рр., зокрема динаміці кількості кримінальних проваджень, сум відшкодованих збитків, кількості направлених до суду справ та активів, на які накладено арешт. Представлені дані дозволили оцінити ефективність реформування системи економічної безпеки та визначити ключові тенденції й проблемні аспекти функціонування національного механізму фінансових розслідувань. У статті сформульовано авторське узагальнення щодо стратегічної ролі обліково-аналітичного забезпечення як інтегрованого інструмента підвищення результативності розслідувань економічних правопорушень, посилення фінансової дисципліни, мінімізації ризиків незаконного використання ресурсів та зміцнення економічної безпеки держави. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення методів аналізу фінансової інформації, розвитку міжвідомчої взаємодії та підвищення професійної компетентності фахівців, залучених до здійснення фінансових розслідувань.

Ключові слова: фінансові розслідування, фінансові правопорушення, обліково-аналітичне забезпечення, економічна безпека, Бюро економічної безпеки, фінансовий контроль, бухгалтерські документи.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Приймак Світлана Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, виконуючий обов'язки завідувача кафедри, кафедра обліку, аналізу і контролю, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: svpriymak5@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3694-4498>

Циганов Олександр Ярославович – бухгалтер, ТДВ «Стрій Авто» 05461504 (вул. Промислова, 5, Стрій, 82400, Україна), студент кафедри обліку, аналізу і контролю, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: oleksandr.ciganov@gmail.com

UDC 657.6:343
JEL: M40; M41

Pryymak S. V., Tsyhanov O. Ya. The Accounting and Analytical Support for Financial Investigations

The aim of the article is to conduct a comprehensive study of the theoretical, legal, methodological, and practical foundations of accounting and analytical support for financial investigations in Ukraine as a key tool in combating economic crimes. The study provides an in-depth analysis of the current state of regulatory and legal frameworks for financial investigations, including, for the first time, approaches defined in a joint order of law enforcement agencies to determine the content of the concept of «financial investigation», as well as a summary of the FATF international standards that form the fundamental principles of financial monitoring and detection of illegal financial transactions. Particular attention is given to the characteristics of types of financial offenses, their classification, and the specifics of their manifestation in various sectors of the economy, which determine the approaches to their detection and documentation. The article provides a detailed analysis of the nature and significance of accounting, tax, banking, founding, and settlement documents as primary sources of evidentiary information in uncovering schemes of tax evasion, money laundering, fictitious transactions, report falsification, and other economic crimes. The role of analytical procedures – horizontal and vertical financial statement analysis, comparisons, assessment of financial ratios, and audit methodologies – is substantiated in forming an objective and comprehensive evidentiary base, tracking asset movements, and identifying anomalies that may indicate fraudulent activities. Particular emphasis is placed on the importance of using modern information systems, registries, and databases that ensure the efficient collection, verification, and interpretation of financial information. The international organizational models of financial investigations operating in different countries of the world have been examined, and the possibilities of their adaptation to the Ukrainian context have been identified. Significant attention has been paid to the analysis of the activities of the Bureau of Economic Security of Ukraine in 2022–2024, particularly the dynamics of the number of criminal proceedings, the amounts of recovered damages, the number of cases referred to court, and the assets that were seized. The presented data made it possible to assess the effectiveness of the reform of the economic security system and to identify key trends and problematic aspects of the functioning of the national financial investigation mechanism. The article presents an authors' synthesis regarding the strategic role of accounting and analytical support as an integrated tool for increasing the effectiveness of economic crime investigations, strengthening financial discipline, minimizing the risks of illegal use of resources, and enhancing the country's economic security. The need for further improvement of methods for analyzing financial information, development of interagency cooperation, and enhancement of the professional competence of specialists involved in conducting financial investigations has been substantiated.

Keywords: financial investigations, financial offenses, accounting and analytical support, economic security, Bureau of Economic Security, financial control, accounting documents.

Fig.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Przymak Svitlana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Acting Head of the Department of Accounting, Analysis and Control, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)

E-mail: svprzymak5@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3694-4498>

Tsyhanov Oleksandr Ya. – Accountant, JSC “Stryi Auto” 05461504 (5 Promyslova Str., Stryi, 82400, Ukraine), Student of the Department of Accounting, Analysis and Control, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)

E-mail: oleksandr.ciganov@gmail.com

У сучасних умовах економічної нестабільності та посилення фінансових ризиків особливого значення набуває ефективне обліково-аналітичне забезпечення фінансових розслідувань. Фінансові правопорушення – такі як ухилення від сплати податків, розкрадання, відмивання доходів чи фальсифікація звітності – створюють суттєві загрози для економічної безпеки держави, підприємств і суспільства в цілому. Для їх своєчасного виявлення та попередження необхідна достовірна, повна та системно оброблена облікова інформація, яка є основою доказової бази під час проведення фінансових розслідувань.

Обліково-аналітичне забезпечення виступає важливим інструментом у процесі встановлення істини у фінансових справах, оскільки дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між господарськими операціями, відхиленнями у звітності та можливими фактами шахрайства. Саме поєднання бухгалтерського обліку, фінансової аналітики та методів аудиту забезпечує об'єктивність і аргументованість результатів розслідування.

Метою аналізу теми є всебічне дослідження сутності, ролі та практичного значення обліково-аналітичних процесів у виявленні, попередженні та розкритті фінансових правопорушень.

Завданням є обґрунтування того, яким чином система бухгалтерського обліку й економічного аналізу забезпечує формування достовірної інформаційної бази для фінансових розслідувань, сприяє об'єктивній оцінці фінансових результатів діяльності підприємства та виявленню відхилень, що можуть свідчити про ознаки шахрайства чи зловживань.

Отже, дослідження питань організації, методів і практичного використання обліково-аналітичного забезпечення фінансових розслідувань є актуальним напрямом, що сприяє підвищенню ефективності контролю, зміцненню фінансової дисципліни та протидії економічним злочинам.

Незважаючи на те, що на законодавчому рівні сутність дефініції «фінансові розслідування» та її значення ще не знайшли свого нормативно-пра-

вового закріплення в термінології чинного національного законодавства, робоча група, розробляючи змістовне наповнення проекту Стратегії фінансових розслідувань, свої пропозиції ґрунтує на спільному наказі Офісу Генерального прокурора, Бюро економічної безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України від 28.10.2024 р. № 254/724/520/401/177/185 «Про затвердження Порядку організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи)», у пункті 2 розділу «Загальні положення» якого вперше розкрито зміст терміна «фінансове розслідування» [1].

Відповідно до даного наказу, фінансове розслідування – сукупність здійснюваних у межах досудового розслідування злочину, в результаті вчинення якого одержано майно (доходи), слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій, спрямованих на виявлення такого майна, відслідковування його руху, зміни форми, маскування походження, перетворення, визначення вартості, накладення арешту, з метою використання зібраних доказів у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, та застосування конфіскації/спеціальної конфіскації [2].

Також у науковій літературі згадується поняття «фінансові розслідування», і наші науковці визначають фінансові розслідування як збирання, закріплення, всебічний розгляд, вивчення фінансової звітності та відстеження фінансових операцій, що спрямовані на виявлення протиправних діянь, пов'язаних з отриманням, використанням чи розподілом фінансових ресурсів [3].

Крім цього, у наказі визначено, що термін «фінансове розслідування», мета та принципи його проведення для цілей цього Порядку вживаються у значеннях, наведених у тридцятій рекомендації FATF і в пояснювальній записці до вказаної рекомендації [1].

Країни мають забезпечити, щоб визначені органи правопорядку були відповідальними за проведення розслідування відмивання коштів та фінансування тероризму в межах національної політики у сфері ПВК/ФТ. У всіх випадках, пов'язаних з основними злочинами, які генерують доходи, ці визначені органи правопорядку повинні з власної ініціативи проводити паралельне розслідування при переслідуванні відмивання коштів, пов'язаних предикатних злочинів та фінансування тероризму. Це повинно включати випадки, коли пов'язаний предикатний злочин вчиняється поза межами їх юрисдикції. Країни повинні забезпечити, щоб їх компетентні органи були відповідальними за невідкладне встановлення, відстеження та ініціювання дій щодо замороження та арешту майна, одержаного злочинним шляхом, та майна відповідної вартості. За необхідності, країни також повинні використовувати постійні чи тимчасові мультидисциплінарні групи, які спеціалізуються на фінансових розслідуваннях чи розслідуваннях щодо активів. За необхідності, країни повинні забезпечити проведення спільних розслідувань з відповідними компетентними органами іноземних країн [4].

Фінансові правопорушення займають важливе місце в системі економічних злочинів, оскільки вони завдають шкоди не лише державним інтересам, а й економічному добробуту суспільства. У сучасному світі, де фінансові відносини стають дедалі складнішими, ці правопорушення можуть мати різноманітні форми. Вони включають як порушення податкового законодавства, так і шахрайство, відмивання коштів, маніпуляції на фондовому ринку та інші злочини.

Фінансові правопорушення можна класифікувати на кілька основних категорій. *По-перше*, це правопорушення у сфері оподаткування. Ухилення від сплати податків є однією з найбільш поширених форм фінансових правопорушень, яка завдає суттєвої шкоди державним фінансам.

По-друге, фінансові правопорушення можуть бути пов'язані з діяльністю фінансових установ. Шахрайство у кредитуванні, відмивання коштів та інші злочини, що стосуються банківської сфери, є особливо небезпечними. Злочини у фінансовій сфері часто мають складний характер, що ускладнює їх розслідування та виявлення.

Третя категорія – це правопорушення, пов'язані з цінними паперами. Маніпуляції на фондовому ринку можуть включати використання інсайдерської інформації, підробку фінансових звітів або шахрайство з акціями. Недобросовісні практики на фондовому ринку можуть призвести до значних втрат як для інвесторів, так і для всієї економіки [5].

Отже, як можна побачити, існують різні правопорушення, і кожне має свою специфіку, що вимагає різних підходів для їх розслідування.

Інформація для фінансового розслідування може бути отримана з різних джерел:

- ✦ *від приватного сектора* (у тому числі фінансових і нефінансових установ – суб'єктів первинного фінансового моніторингу). В контексті фінансових розслідувань ключовим джерелом інформації буде приватний сектор, зокрема так звані фінансові посередники та визначені нефінансові посередники, які надають послуги своїм клієнтам і здійснюють моніторинг їх операцій відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів»;
- ✦ *від публічного сектора* (правоохоронних органів та інших державних органів, у тому числі матеріали, отримані в ході оперативно-розшукових заходів та/або у ході досудового розслідування);
- ✦ *від компетентних органів іноземних держав*;
- ✦ *з відкритих джерел, закритих (доступних) і відкритих реєстрів* (ЗМІ, комерційні бази даних, сайти «ProZorro», «Публічні закупівлі», єдиний державний реєстр судових рішень, Smida, YouControl, OpenDatabot, Per.org.ua та інші державні реєстри, повідомлення в засобах масової інформації тощо);
- ✦ *інформація, що надходить від громадян, підприємств, установ, організацій*;
- ✦ *інформація з внутрішніх джерел* (інформаційні ресурси державних органів, які беруть участь у проведенні фінансового розслідування).

З позиції можливості виявлення злочинів, пов'язаних із відмиванням злочинно здобутих коштів, доцільним також є аналіз використання інформаційних ресурсів, що належать організаціям як державної, так і недержавної форм власності, серед яких:

- ✦ *прикордонні та митні органи* (відомості про переміщення осіб і вантажу через держкордон України);
- ✦ *поліція* (інформація щодо загублених і вкрадених паспортів, інших документів, які засвідчують особу, реєстрацію транспортних засобів);
- ✦ *органи державної реєстрації та нотаріату* (дані про нерухомість);
- ✦ *рекламні агентства*;
- ✦ *транспортні підприємства* (відомості з обліку замовників на перевезення);

- ✦ *Фонд державного майна України* (дані про частку держави у статутному фонді суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм власності, а також про СПД державної форми власності, які перебувають у стані процедури приватизації або планують виставлятися на приватизацію);
- ✦ *комерційні банки* (інформація про вклади та кредити клієнтів);
- ✦ *Державна міграційна служба України* (інформація про видачу закордонних паспортів);
- ✦ *туристичні фірми* (відомості про клієнтів, які здійснюють дорогі подорожі);
- ✦ *адміністрації міст і районів* (дані про реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності);
- ✦ *податкові органи* (відомості про повноту нарахованих і сплачених податків, відкриті та закриті рахунки в банківських установах, доходи та витрати суб'єктів господарювання, джерела та суми доходів громадян, встановлення всіх контрагентів СПД (постачальників і покупців), які перебували у фінансово-господарських відносинах) тощо.

Тому, за наявності передбачених законодавством підстав, потрібно проводити слідчі (розшукові) дії щодо перевірки осіб, які працюють у вказаних суб'єктів або причетні до здійснення ними діяльності [6].

Роль дослідження фінансової інформації в боротьбі з економічною злочинністю є надзвичайно важливою. Саме завдяки фінансовим розслідуванням можна виявити факти економічних правопорушень і зафіксувати ключові елементи для подальшого кримінального переслідування. До таких елементів належать: механізми зміни руху грошових і товарних потоків; способи внесення неправдивих даних у систему бухгалтерського обліку; визначення розміру завданих збитків, а також оцінка впливу злочину на фінансовий стан постраждалої сторони.

На початковому етапі фінансового розслідування слідчі та прокурори повинні здійснювати ретельний контроль за обліковими документами, точно фіксувати всі дії та повноваження, пов'язані з доступом до матеріалів справи, щоб забезпечити збереження цілісності розслідування.

Постійна комплексна оцінка ризиків є необхідною складовою будь-якого фінансового розслідування. Вона дає змогу не лише запобігати приховуванню або розпорошенню активів, а й гарантувати безпеку документів, учасників розслідування, а також захист репутації правоохоронних органів. Таку оцінку доцільно проводити на всіх етапах розслідування.

Збір фінансової інформації може здійснюватися двома шляхами: *перший* – у межах розробленого плану або стратегії розслідування, *другий* – через використання вже наявних даних, отриманих у процесі слідчих дій.

При цьому важливо дотримуватися принципів захисту прав людини. Оскільки фінансове розслідування за своєю природою передбачає втручання у приватну сферу, воно має здійснюватися з урахуванням положень статті 8 Європейської конвенції з прав людини, яка гарантує право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції. Втручання в ці права допускається лише за чітко визначених законом підстав, які відображені у відповідних керівних документах Ради Європи.

У криміналістиці під слідами злочину розуміють будь-які зміни в навколишньому середовищі, що виникають у результаті вчинення злочину. Такі зміни можуть проявлятися як у матеріальних об'єктах, так і у вигляді відображення певних подій, дій або їх сукупностей у свідомості людей.

Варто згадати, що під час фінансових розслідувань слідчі часто використовують різні документи (*табл. 1*).

Бухгалтерські документи є основним джерелом доказової інформації під час фінансових розслідувань. Вони містять дані про всі господарські операції підприємства, рух активів, зобов'язань і капіталу, тому їх аналіз дозволяє встановити реальний фінансовий стан суб'єкта, виявити викривлення, фальсифікації або шахрайські дії.

До основних бухгалтерських документів, які використовуються у фінансових розслідуваннях, належать:

1. Первинні документи. Це основа бухгалтерського обліку, яка підтверджує факт здійснення господарської операції. До них належать: накладні, акти приймання-передачі, рахунки-фактури, які підтверджують рух товарів, робіт, послуг. Платіжні доручення, касові ордери, відомості на виплату зарплати – відображають рух грошових коштів. Договори, контракти, акти виконаних робіт – містять правові підстави здійснення операцій. Аналіз первинних документів дозволяє виявити: фіктивні операції, підроблені підписи, невідповідність між датами або сумами, відсутність фактичного постачання товарів тощо.

2. Облікові регістри. Вони узагальнюють інформацію з первинних документів та формують базу для фінансової звітності. До них належать: журнали-ордери, відомості; Головна книга – головний документ, який відображає підсумкові дані всіх рахунків обліку; оборотно-сальдові відомості – дозволяють перевірити правильність відображен-

Групи документів, які використовуються у фінансових розслідуваннях

Назва документів	Характеристика
Банківські	Сліди всіх без винятку способів легалізації (відмивання) злочинних доходів, пов'язані повністю або частково з міжнародними трансфертами коштів, тією чи іншою мірою відображаються в першій групі документів – у банківських документах. Для того, щоб виявити ознаки злочинної діяльності в масиві банківських документів, необхідно здійснити послідовний аналіз основних первинних документів (договір банківського рахунку, укладений між клієнтом і банком, копії договорів, вантажних митних декларацій, товарних накладних, що відображають різноманітні операції клієнтів)
Бухгалтерські	Друга група документів, які можуть містити сліди злочинної діяльності як ознаки легалізації (відмивання) злочинних доходів, – це бухгалтерські документи, тобто письмове свідчення факту здійснення господарської операції або ж права на її здійснення. Значний спектр господарських операцій передбачає складання та використання безлічі різних документів, а також різноманітних допоміжних записів. Аналіз оперативно-розшукової та слідчої практики дає змогу з-поміж численних бухгалтерських документів виокремити їх певну групу, у якій зазвичай найбільш імовірним є виявлення окремих ознак зі створення (придбання) злочинних доходів та їх легалізації, хоча ці ознаки також ретельно маскуються
Розрахункові	Третя група документів, у яких також відображено сліди відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом, містить розрахункові документи: платіжні доручення, заяви на відкриття акредитивів, чеки, інкасові доручення тощо. Розрахункові документи є підставами для проведення безготівкових розрахунків. Як первинні документи вони передбачають наявність відповідних записів в облікових бухгалтерських регістрах. Інформація, наявна в розрахункових документах, має важливе ідентифікаційне значення для виявлення даних про платників та одержувачів коштів, які можуть бути ланками в злочинному ланцюжку легалізації доходів. Адже, крім звичайних відомостей, тут зазначають їх ідентифікаційні податкові номери, номери їх рахунків, номери кореспондентських рахунків обслуговуючих банків, кодові позначення тощо. У процесі дослідження зведених бухгалтерських документів слід порівняти отримані результати з даними аналізу відповідних первинних документів. Таке порівняльне дослідження дасть змогу виявити важливі аспекти приховування злочинної діяльності, відсутні у зведеній документації
Установчі	Четверта група документів, які мають важливе інформаційне значення для виявлення слідів діяльності з відмивання злочинного капіталу, – це установчі документи, на підставі яких створюється та діє юридична особа. У цих документах зазвичай зафіксовано такі відомості, як: найменування юридичної особи, місце її знаходження, мета діяльності, склад і компетенція органів, юридичний статус засновників, їх місцезнаходження, відомості про державну реєстрацію, розмір статутного капіталу створюваного підприємства тощо. Усі дані, наявні в установчих документах, відіграють значну роль в ідентифікації як безпосередньо злочинних доходів, так і особи злочинця. Крім того, професійний аналіз установчих документів дає змогу своєчасно припинити конкретні факти легалізації капіталів, забезпечити їх ефективний розшук і конфіскацію

Джерело: розроблено на основі [6].

ня господарських операцій. Під час розслідування аналізуються записи в регістрах для виявлення подвійного обліку, підміни сторін операції, заниження доходів чи завищення витрат.

3. Фінансова звітність. Це підсумкові документи, які відображають фінансові результати діяльності підприємства. Основні форми: Баланс (Звіт про фінансовий стан); Звіт про фінансові результати; Звіт про рух грошових коштів; Звіт про власний капітал; Примітки до фінансової звітності. Порівняння показників звітності з попередніми періодами та галузевими середніми дає змогу ви-

явити відхилення, що можуть свідчити про приховування прибутків, фіктивне заниження активів або навмисне завищення витрат.

4. Податкова документація. Податкові декларації з ПДВ, податку на прибуток, єдиного податку тощо; розрахунки з бюджетом, реєстри податкових накладних. Під час розслідувань порівнюються дані бухгалтерського обліку з податковими звітами. Розбіжності можуть вказувати на ухилення від оподаткування чи ведення подвійного обліку.

5. Банківські документи. Виписки з банківських рахунків, платіжні доручення, чеки, депозит-

ні угоди. Вони дають змогу простежити реальний рух коштів, встановити зв'язки між контрагентами, виявити підозрілі операції (наприклад, перекази на фіктивні підприємства або офшорні рахунки).

6. Кадрова та розрахунково-платіжна документація. Штатні розписи, таблиці обліку робочого часу, розрахунково-платіжні відомості. Аналіз цих документів допомагає виявити фіктивних працівників, незаконні виплати або «конвертаційні» схеми.

7. Акти ревізій, аудиторські висновки, експертні довідки. Вони є додатковими документами, що узагальнюють результати перевірок фінансово-господарської діяльності. Містять висновки щодо достовірності обліку, виявлених порушень і розмірів збитків.

Якщо розглядати фінансові розслідування в Україні, то варто відзначити основний орган, який їх здійснює (Бюро економічної безпеки – БЕБ), – це центральний орган виконавчої влади, створений для виявлення, запобігання та розслідування економічних злочинів. Його діяльність спрямована на боротьбу з ухиленням від сплати податків, легалізацією незаконних доходів, зловживаннями у фінансово-господарській сфері та іншими злочинами, що завдають шкоди економічним інтересам держави. Особливістю БЕБ є поєднання аналітичної та слідчої функцій: замість традиційного силового підходу орган зосереджується на глибокому аналізі фінансових потоків, операцій та ризиків. Бюро активно співпрацює з податковими, митними, банківськими та правоохоронними структурами, використовує сучасні інформаційно-аналітичні системи та бази даних для виявлення схем тіньової економіки. Створення БЕБ стало важливим етапом реформування системи фінансових розслідувань в Україні, адже воно покликане підвищити ефективність боротьби з економічними злочинами та забезпечити прозо-

рість фінансової діяльності як державного, так і приватного секторів (табл. 2, рис. 1).

У 2022 р. детективами БЕБ розслідувалося 961 кримінальне провадження, з яких 29 було скеровано до суду, переважно з обвинувальними актами. Це свідчить про високий рівень доведеності справ до логічного завершення. Водночас залишок у 510 проваджень на кінець року демонструє значний обсяг роботи, що потребує подальшого розслідування. Важливим показником ефективності діяльності є забезпечення відшкодування збитків на суму 33,3 млн грн і відсутність виправдувальних вироків, що підтверджує якість проведених розслідувань і належний рівень доказової бази.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що у 2023 р. ефективність роботи органів досудового розслідування Бюро економічної безпеки України суттєво зросла порівняно з попереднім роком. Кількість кримінальних проваджень, що перебували в упродовженні детективів, збільшилась майже у п'ять разів – із 961 у 2022 р. до 4 558 у 2023 р., що свідчить про активізацію роботи служби та розширення її повноважень. Також суттєво зросла кількість розпочатих проваджень – із 442 до 2 072, а показник скерованих до суду справ підвищився з 29 до 342, що демонструє підвищення результативності слідчої діяльності. Загалом ці дані підтверджують зміцнення інституційної спроможності БЕБ і посилення боротьби з економічними злочинами в Україні.

Аналіз основних показників роботи органів досудового розслідування БЕБ України свідчить про подальше зростання ефективності їхньої діяльності у 2024 р. порівняно з 2023 р. Кількість кримінальних проваджень, що перебували у провадженні детективів, збільшилась із 4 558 до 6 805, а кількість новорозпочатих проваджень – із 2 072 до 3 108, що говорить про посилення аналітичної та оперативної роботи. Значно зросла результативність – до

Таблиця 2

Характеристика показників фінансових розслідувань у 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Динаміка 2024 р. проти 2022 р.
Кількість КП, які перебували у провадженні	961	4558	6805	5844
Розпочато КП	442	2072	3108	2666
Направлено до суду КП	29	342	681	652
Відшкодовано збитків, млн грн	33,3	544,26	5300	5266,7
Повідомлено особам про підозру	46	507	905	859
Кількість виправдувальних вироків	0	0	1	1
Накладено арешт на майно, млн грн	7,7	1229,1	1400	1392,3

Джерело: розроблено на основі [7–9].

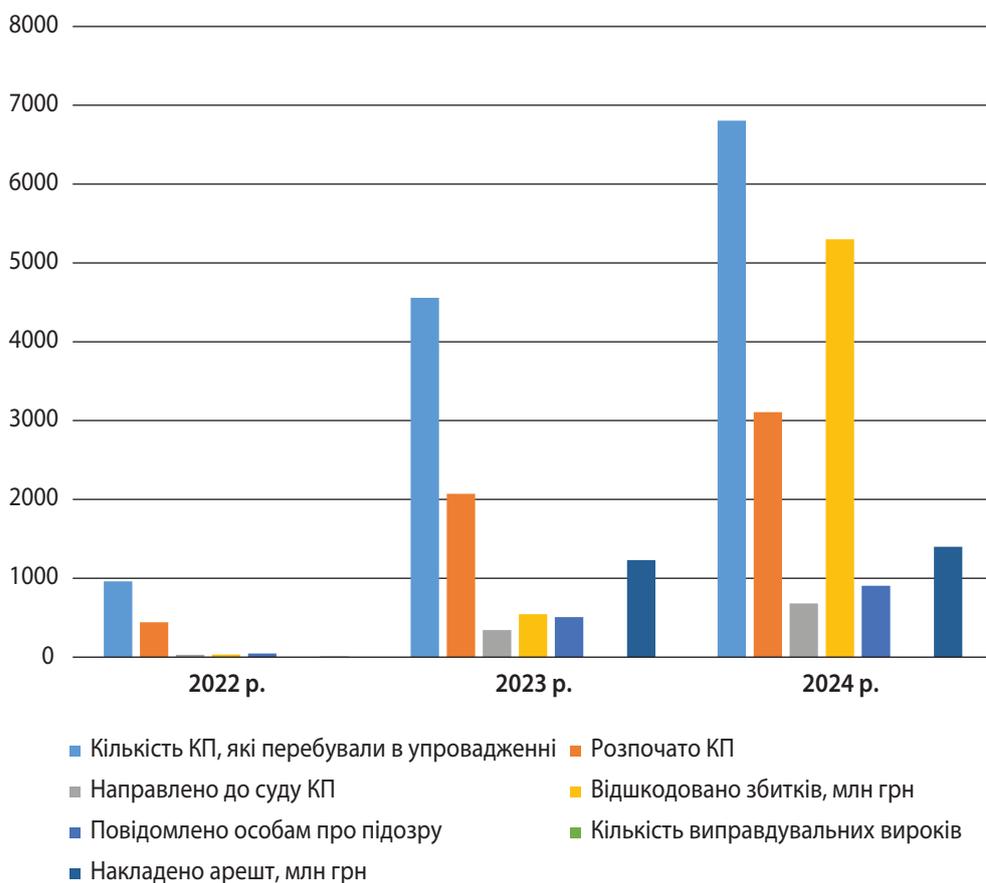

Рис. 1. Динаміка ефективності фінансових розслідувань БЕБ у 2022–2024 рр.

Джерело: розроблено на основі [7–9].

суду направлено 681 кримінальне провадження проти 342 роком раніше, а кількість осіб, яким повідомлено про підозру, піднялася з 507 до 905. Водночас показники фінансової ефективності також демонструють позитивну динаміку: обсяг відшкодованих збитків збільшився з 0,5 до 5,3 млрд грн, а накладені арешти у справах, направлених до суду, зросли з 1,2 до 1,4 млрд грн. Загалом дані підтверджують суттєве підвищення результативності роботи БЕБ у боротьбі з економічними злочинами та відновленні фінансових втрат держави.

Як ми бачимо, хоча показники постійно зростають, але наші технології та способи фінансових розслідувань не є ідеальними і потребують розвитку. Як приклад, можна звернутися до міжнародного досвіду фінансових розслідувань.

Міжнародний досвід проведення фінансових розслідувань є важливим джерелом знань і позитивного досвіду для України в контексті боротьби з економічною злочинністю та забезпечення фінансової стабільності країни. Фінансові розслідування в інших країнах часто відображають передові практики, які можуть бути успішно адаптовані та впроваджені в українські

реалії. Дійсно, в сучасному світі фінансові злочини стають все більшою загрозою для економічної стабільності та безпеки суспільства. Підставою для ефективної протидії їм є компетентні фінансові розслідування, які вимагають не лише професійних знань і навичок, але й використання міжнародного досвіду та передових технологій.

Враховуючи важливість розслідування правопорушень у сфері фінансів, у юридичній літературі виділяють такі організаційні моделі щодо розподілу повноважень між фіскальними та контролюючими органами по боротьбі з фінансовими правопорушеннями в різних країнах:

- ✦ **модель 1:** фіскальна служба відповідає за керівництво та проведення розслідувань. Ця модель застосовується в Австралії, Канаді, Німеччині, Греції, Індії, Ірландії, Кореї, Новій Зеландії, Південній Африці, Швейцарії, Великобританії і США;
- ✦ **модель 2:** фіскальна служба відповідає за проведення розслідувань під керівництвом генерального прокурора. Ця модель застосовується в Австрії, Чилі, Нідерландах, Португалії, Швеції, Іспанії та США. Нині в Іспанії розслідування податкових правопо-

рушень проводиться під керівництвом допитуючого судді;

- ✦ **модель 3:** спеціалізований орган, що не входить до фіскальної служби, однак знаходиться під наглядом Міністерства фінансів і відповідає за проведення розслідувань. Ця модель застосовується у Великій Британії, Греції, Грузії, Ісландії, Литві, Казахстані, Туреччині;
- ✦ **модель 4:** поліція або прокуратура відповідають за проведення розслідувань. Ця модель застосовується в Бельгії, Чехії, Данії, Фінляндії, Франції, Японії, Люксембурзі, Мексиці, Норвегії, Словаччині та Словенії.

У цілому в іноземних країнах органам фінансових розслідувань відведено значне місце в системі національних правоохоронних органів. Тому, щоб чіткіше зрозуміти структуру та роль органів фінансових розслідувань іноземних держав, потрібно їх розглянути детальніше на прикладі окремих країн [10].

ВИСНОВКИ

Обліково-аналітичне забезпечення фінансових розслідувань є важливою складовою сучасної системи протидії економічним злочинам, адже саме на основі фінансової інформації формується доказова база, що дозволяє встановити реальні обставини злочину, його масштаб, коло причетних осіб і розмір завданих збитків. У сучасних умовах, коли фінансова злочинність набуває дедалі складніших форм – від відмивання коштів і ухилення від сплати податків до зловживань у сфері державних закупівель чи використання бюджетних ресурсів – роль бухгалтерського обліку та аналітичних інструментів у розслідуваннях стає ключовою.

Бухгалтерські документи виступають основним джерелом доказів, оскільки вони відображають фактичний рух активів, зобов'язань і капіталу, що дозволяє відтворити картину фінансово-господарської діяльності підприємства. Правильне ведення, зберігання та аналіз таких документів допомагає не лише виявити порушення, а й запобігти їм у майбутньому. Застосування аналітичних методів – горизонтального та вертикального аналізу, порівнянь, фінансових коефіцієнтів, аудиторських процедур – дає змогу виявити відхилення, приховані схеми або спотворення даних, які часто свідчать про наявність шахрайських дій.

Важливу роль у процесі фінансових розслідувань відіграють уповноважені державні органи – такі як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Бюро економічної безпеки України (БЕБ). Їхня діяльність спрямована не лише на документування злочинів, а й на формування аналітич-

них висновків, які допомагають у розробці превентивних заходів. Зокрема, результати роботи БЕБ свідчать про поступове зростання ефективності фінансових розслідувань, збільшення кількості проваджень, направлених до суду, а також зростання обсягів відшкодованих збитків. Це підтверджує, що якісне обліково-аналітичне забезпечення є фундаментом для підвищення результативності діяльності правоохоронних структур.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення фінансових розслідувань є не просто технічною або допоміжною функцією, а комплексним інструментом виявлення, доведення та запобігання економічним злочинам. Його ефективність визначається рівнем професійної підготовки фахівців, доступом до достовірної інформації, сучасними методами аналізу та належною взаємодією між правоохоронними органами, аудиторами та фінансовими експертами. Розвиток цієї сфери сприятиме не лише зміцненню економічної безпеки держави, а й підвищенню прозорості фінансових процесів, довіри до інституцій та формуванню більш стійкого та справедливого економічного середовища. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Погорілець О. В. Правові проблеми визначення терміна «фінансові розслідування»: шляхи врегулювання. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квітня 2025 р.). Вінниця : ХНУВС, 2025. С. 206–210. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f55ef38-95f4-493e-956d-066358178144/content>
2. Наказ «Про затвердження Порядку організації та забезпечення досудового розслідування злочинів, у результаті вчинення яких одержано майно (доходи)». Офіс Генерального прокурора, МВС України, Служба безпеки України [...] від 28.10.2024 р. № 254/724/520/401/177/185. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v254_905-24#Text
3. Гончарук С. М., Долбнева Д. В., Приймак С. В., Романів Є. М. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 298 с.
4. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. *Рекомендації FATF*. Лютий 2025. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/Міжнародні%20стандарти%20FATF.pdf>
5. Орищенко Н. О. Фінансові правопорушення та відповідальність за них: види правопорушень та

заходи відповідальності. *Перспективи розвитку сучасної науки та освіти* : матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції. Львівський науковий форум (м. Львів, 9–10 жовтня 2024 р.). Львів, 2024. С. 80–81.

6. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf)
7. Звіт про діяльність БЕБ за 2022 рік. URL: <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/uploaded-files/Звіт%20про%20діяльність%20БЕБ%20за%202022%20рік.pdf>
8. Звіт про діяльність БЕБ за 2023 рік. URL: <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2023%20рік/Звіт%20про%20діяльність%20БЕБ%20за%202023%20рік.pdf>
9. Звіт про діяльність БЕБ за 2024 рік. URL: <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2025/Zvit-ESBU-2024.pdf>
10. Желтухіна А. О., Колосовський Є. Ю. Міжнародний досвід проведення фінансових розслідувань. *Економічна безпека: організаційно-правові, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові засади* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 16 травня 2024 р.). Ірпінь, 2024. С. 426–429.

REFERENCES

- Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. (2022). *Zvit pro diialnist BEB za 2022 rik* [Report on the activities of the ESBU for 2022]. <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/uploaded-files/Zvit%20pro%20diialnist%20BEB%20za%202022%20rik.pdf>
- Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. (2023). *Zvit pro diialnist BEB za 2023 rik* [Report on the activities of the ESBU for 2023]. <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2023%20rik/Zvit%20pro%20diialnist%20BEB%20za%202023%20rik.pdf>
- Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. (2024). *Zvit pro diialnist BEB za 2024 rik* [Report on the activities of the ESBU for 2024]. <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2025/Zvit-ESBU-2024.pdf>
- Derzhfinmonitorynh. *Posibnyk shchodo deiakykh aspektiv zdiisnennia finansovykh rozsliduvan (doslidzhennia finansovykh vidnosyn)* [Manual on some aspects of financial investigations (study of financial relations)]. [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf)
- FATF. *Mizhnarodni standarty shchodo borotby z vidmyvanniam koshtiv, finansuvanniam teroryzmu ta rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia. Rekomendatsii FATF* [International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. FATF Recommendations]. <https://www.mof.gov.ua/storage/files/Mizhnarodni%20standarty%20FATF.pdf>
- Honcharuk S. M., Dolbnieva D. V., Pryimak S. V. & Romaniv Ye. M. (2019). *Finansovyi kontrol: teoriia, terminologhiia, praktyka*: navch. posib. [Financial control: theory, terminology, practice: study guide]. LNU im. I. Franka.
- Ofis Generalnogo prokurora, MVS Ukrainy, Sluzhba bezpeky Ukrainy. (2024, October 28). Nakaz «Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii ta zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia zlochyniv, u rezultati vchynennia yakykh oderzhano maino (dokhody)» № 254/724/520/401/177/185 [Order "On approval of the Procedure for organizing and ensuring pretrial investigation of crimes resulting in the receipt of property (income)" No. 254/724/520/401/177/185]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v254_905-24#Text
- Oryshchenko N. O. (2024). *Finansovi pravoporushennia ta vidpovidalnist za nykh: vydy pravoporushen ta zakhody vidpovidalnosti* [Financial offenses and liability for them: types of offenses and liability measures]. Materialy XIII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Lvivskiyi naukovyi forum (m. Lviv, 9–10 zhovtnia 2024 r.). Lviv.
- Pohorilets O. V. (2025). *Pravovi problemy vyznachennia termina «finansovi rozsliduvannia»: shliakhy vrehulivannia* [Legal problems of defining the term "financial investigations": ways of settlement]. Mizhdystyplinarna panorama: zb. tez dop. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 16 kvitnia 2025 r.). Vinnytsia: KhNUVS. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f55ef38-95f4-493e-956d-066358178144/content>
- Zheltukhina A. O. & Kolosovskiyi Ye. Yu. (2024). *Mizhnarodnyi dosvid provedennia finansovykh rozsliduvan* [International experience in conducting financial investigations]. *Ekonomichna bezpeka: orhanizatsiino-pravovi, informatsiino-analitychni ta operatyvno-rozshukovi zasady*: zbirnyk tez Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Irpin, 16 travnia 2024 r.). Irpin.